

Biblioteki w Finlandii. Organizacja systemu oraz współpraca

Finlandia jest przykładem sukcesu reformy edukacji. Skuteczny system kształcenia jest wynikiem jego konsekwentnej realizacji oraz polityki wewnętrznej kraju (w tym licznych subwencji skierowanych na ten cel).

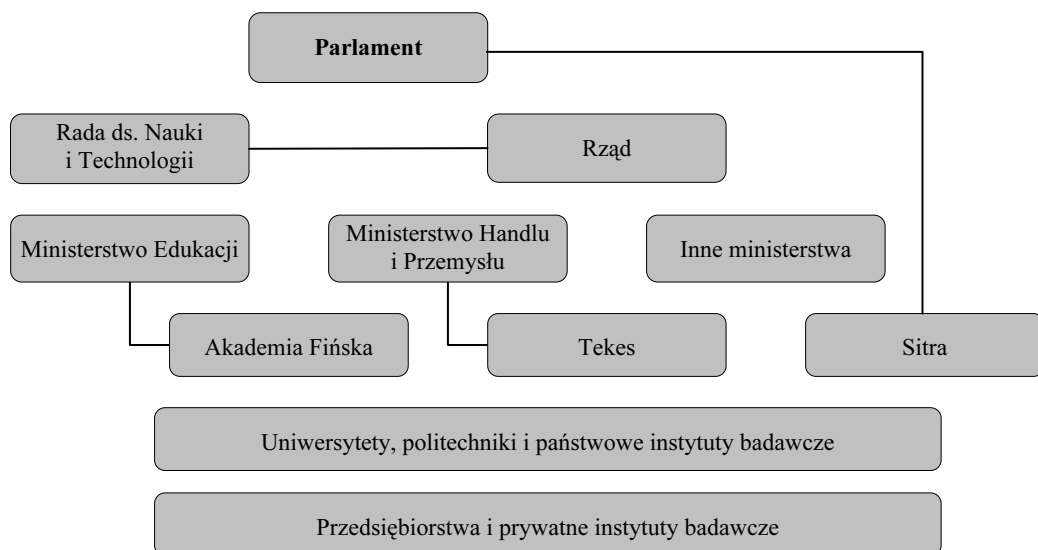
Według ostatniego raportu Lizbon Council (ośrodka badań i analiz z Brukseli), Finlandia jest obecnie jednym z najdynamiczniej rozwijających się państw, spośród 14 krajów europejskich poddanych badaniu. Analizowano wskaźniki: produktywność, rynek pracy, kapitał ludzki, inwestycje zorientowane na przyszłość oraz stabilność finansów publicznych [3].

Finlandia liczy 5,3 miliona mieszkańców. Powierzchnia kraju równa się 338 tys. km², w tym 69% tego obszaru porośnięta jest lasami, a 10% zajmują jeziora. Gęstość zaludnienia w Finlandii wynosi ok. 16 osób na km² [5].

W okresie kryzysu gospodarczego, który Finlandia przeżywała pod koniec lat 80-tych XX wieku, m.in. w związku z upadkiem Związku Radzieckiego, głównego partnera handlowego, zdecydowano, iż aby pokonać recesję, należy przeprowadzić reformy, które będą służyć rozwojowi społeczeństwa i instytucji wspierających innowacyjność. W kraju słynącym dotąd z przemysłu drzewnego i papierowego postanowiono położyć nacisk na rozwój technologiczny oraz powiązanie polityki przemysłowej z polityką naukową. Przyjęto koncepcję społeczeństwa informacyjnego, co w praktyce oznaczało upowszechnienie edukacji i rozwój nowoczesnych technologii. Temu celowi podporządkowano wszystkie sektory gospodarki. Symbolem przemian, które miały miejsce w Finlandii jest firma Nokia, która jeszcze w latach sześćdziesiątych była wytwórcą masy papierniczej i butów gumowych, natomiast w chwili obecnej jest największym na świecie producentem telefonów komórkowych [9, s. 19].

Kształcenie społeczeństwa stało się jednym z priorytetów państwa. Przyjęto system nauki i technologii, który obrazuje poniższy schemat.

Rysunek 1. System nauki i technologii w Finlandii

Źródło: KNAPIŃSKA Anna, Być jak Finlandia. In *Sprawy nauki*. 2009, nr 2, s. 20.

Na czele Rady ds. Polityki Naukowej i Technologicznej (Science and Technology Policy Council – STPC) stoi premier. Do Rady należy 16 członków, w tym 6 ministrów (edukacji, handlu i przemysłu, finansów, środowiska, pracy oraz kultury) oraz 10 przedstawicieli świata nauki i techniki. Ministerstwa Edukacji oraz Handlu i Przemysłu decydują o podziale prawie 80% środków, które otrzymują z budżetu na badania.

Działalność ekspercką dla Ministerstwa Handlu i Przemysłu prowadzi Tekes – Narodowa Agencja do spraw Technologii (National Technology Agency). Jej odpowiednikiem, pracującym na potrzeby Ministerstwa Edukacji jest Akademia Fińska (Academy of Finland – AKA). Celem tej instytucji jest wspieranie fińskiej nauki poprzez m.in. finansowanie projektów i wypełnianie funkcji eksperckich. Akademia wspiera badania prowadzone przez uniwersytety, instytuty naukowo-badawcze, organizacje gospodarcze, a także ułatwia współpracę międzynarodową uczonych [9, s. 20]. W ramach Akademii działają rady badawcze, tworzone są centra doskonałości i powoływane

zespoły, którym powierza się realizację ściśle określonych zadań. Zespoły te reprezentują najwyższy poziom z danej dziedziny [9, s. 21].

Wymienione w artykule organizacje nie wyczerpują listy instytucji pracujących dla rozwoju nauki, technologii i innowacyjności w Finlandii. Należy do nich także m.in. Sitra – Narodowy Fundusz na rzecz Badań i Rozwoju (Finnish National Fund for Research and Development). Jest to niezależny, publiczny fundusz, który pod nadzorem parlamentu finansuje inwestycje w dziedzinach zgodnych ze strategią rozwoju państwa, wspiera nowopowstałe przedsiębiorstwa, działa na rynkach kapitałowych i in. [9, s. 21].

Na obecny kryzys światowy rząd Finlandii zdecydował odpowiedzieć dalszą inwestycją w rozwój edukacji, nauki, technologii i innowacji. Zapowiedziano zwiększenie nakładów na badania i rozwój, przekazując dodatkowe środki m.in. na rzecz uniwersytetów, działalności Tekes i Akademii Fińskiej. Pieniądze te zostaną przeznaczone między innymi na rozwój infrastruktury badawczej, doskonalenie zawodowe, wsparcie centrów doskonałości, rozwój programów badawczo-rozwojowych i in. Celem jest m.in. zwiększenie liczby innowacyjnych przedsiębiorstw, a w konsekwencji rozwój gospodarczy kraju [9, s. 22].

Finlandia znana jest z rozbudowanej sieci bibliotek, dużego ich wykorzystania oraz skutecznego wdrożenia w bibliotekach technologii informatycznych. W skład krajowej sieci bibliotecznej wchodzi: biblioteki publiczne, naukowe, specjalne oraz szkolne. Zarówno biblioteki publiczne, jak i naukowe otwarte są dla wszystkich zainteresowanych osób.

W Finlandii naczelną zasadą przyjętą w bibliotekach jest zapewnienie każdemu swobodnego dostępu do kultury i źródeł informacji, niezależnie od jego miejsca zamieszkania i sytuacji finansowej. Usługi bibliotek są bezpłatne [14].

Biblioteki w Finlandii podlegają Ministerstwu Edukacji. W ramach ministerstwa działają 2 departamenty, które sprawują nadzór nad bibliotekami. Departamentowi ds. kultury, sportu oraz młodzieży (The Department for Cultural, Sport and Youth Policy) podlegają biblioteki publiczne oraz specjalne, natomiast Departament ds. edukacji i polityki naukowej (The Department for Education and Science Policy) zajmuje się sprawami bibliotek uniwersytetów, politechnik, Biblioteki Narodowej oraz Krajowego Repozytorium Bibliotecznego. Ministerstwo powołało również organ, który nosi nazwę Library Administration Group. Jego zadaniem jest koordynacja działania Bibliotek [14].

W Finlandii istnieje ok. 300 bibliotek specjalnych, zarządzanych przez różne organizacje. Wymienić tu można m.in. Bibliotekę Parlamentu, Bibliotekę Fińskiego Urzędu Statystycznego, biblioteki w muzeach, w prywatnych przedsiębiorstwach i inne [14].

Biblioteki publiczne w Finlandii tworzą rozległą sieć. Większość Finów regularnie korzysta z ich usług. Mają one szczególną misję dbania o powszechny dostęp społeczeństwa do edukacji i kultury. Mają również za zadanie przyczyniać się do rozwoju kompetencji informatycznych mieszkańców Finlandii. Pracują z różnymi grupami użytkowników, włączając w proces edukacji m.in. osoby niepełnosprawne (w tym niewidomych), obcokrajowców, seniorów i wiele innych grup [14, s. 8].

Biblioteki realizują swoje zadania nie tylko we własnych siedzibach, ale np. również tworząc oddziały szpitalne i poprzez charakterystyczne dla Finlandii biblioteki mobilne, czyli dowożące książki w miejsca pozbawione usług bibliotecznych. Bibliotekom publicznym w Finlandii przypisano również zadanie wspierania użytkowników bibliotek szkolnych. Te ostatnie są zazwyczaj bardzo niewielkie; z założenia ich uzupełnieniem są biblioteki publiczne, a współpraca ta jest częścią przyjętej strategii.

Biblioteki publiczne w Finlandii utrzymywane są przez władze lokalne. Władze lokalne otrzymują również pomoc od państwa. Wielkość dofinansowania określana jest co 4 lata, a oblicza się je, mnożąc w przeliczeniu na liczbę mieszkańców danego terenu. Dodatkowe dofinansowanie przyznawane jest na szczególne projekty, m.in.: rozwój informatyzacji w bibliotece, zakup bibliobusów i in. [14].

Biblioteki naukowe w Finlandii, do których zaliczają się biblioteki uczelni wyższych oraz biblioteki specjalne służą rozwojowi nauki i badań. Szczególną sieć tworzą biblioteki uniwersyteckie, w tym Biblioteka Uniwersytetu w Helsinkach, która pełni rolę Biblioteki Narodowej. Biblioteki uniwersyteckie oferują bezpłatny dostęp, włącznie z wypożyczaniem zasobów, dla wszystkich zainteresowanych, nie tylko dla studentów i pracowników uczelni. Biblioteka Narodowa oprócz zadania ochrony dziedzictwa narodowego koordynuje działalność całej sieci bibliotecznej, świadczy usługi dla wszystkich fińskich bibliotek oraz promuje ich współpracę. Przy Bibliotece Narodowej działają rady każdego z typów bibliotek [1]. Praca tych organów służy realizacji wspólnych projektów o obrębie sieci i podsieci.

Przykładem współpracy bibliotek w Finlandii może być m.in. konsorcjum FinELib (The Finnish National Electronic Library) zrzeszające biblioteki uniwersyteckie, politechnik, biblioteki publiczne, specjalne oraz innych instytucji naukowych. Konsorcjum to zostało powołane, aby scentralizować działania na rzecz pozyskiwania dla bibliotek

(członków konsorcjum) fińskich i międzynarodowych zasobów elektronicznych. Konsorcjum m.in. negocjuje wspólne umowy licencyjne z dostawcami baz. Działalność organizacji ma sprzyjać dostępności tych źródeł dla mieszkańców Finlandii [4]. FinELib dokonuje zakupu większości e-zasobów dla fińskich bibliotek (są to dziesiątki tysięcy e-czasopism i książek elektronicznych oraz kilkadziesiąt baz danych).

Inny wspólny projekt Bibliotek fińskich nosi nazwę Linnea Union Catalogues. W ramach tego przedsięwzięcia powstaje baza: ARTO – odnotowująca artykuły z czasopism, często z odnośnikami do pełnych tekstów (jednak dostęp do nich niekiedy wymaga posiadania dodatkowej licencji). Bazę tworzy 40 instytucji w tym biblioteki uniwersyteckie, publiczne i specjalne [16]. W ramach projektu Linnea Union Catalogues powstaje również baza LINDA – jest to wspólny katalog fińskich bibliotek uniwersyteckich oraz Repozytorium Biblioteki Narodowej, Biblioteki Parlamentu, Biblioteki Statystycznej i Lahti Science Library. Katalog LINDA odnotowuje informacje dotyczące wydawnictw książkowych, zbiorów kartograficznych, materiałów audiowizualnych, zasobów elektronicznych, multimedialnych i archiwów, a także stan dostępności do wypożyczenia. Linda nie uwzględnia nut, nagrań i artykułów [16].

Przykładem kooperacji fińskich uczelni technicznych jest konsorcjum AMKIT. Konsorcjum to zostało powołane w celu koordynacji wspólnych projektów i współpracy bibliotek szkół wyższych zawodowych (Universities of Applied Sciences – UAS) w Finlandii [2]. Konsorcjum m.in. reprezentuje biblioteki UAS we współpracy z Biblioteką Narodową oraz Ministerstwem Edukacji, realizuje wiele projektów, np. z zakresu Open Access [2].

Wymienione przykłady są jedynie fragmentem działań, które podejmują wspólnie biblioteki w Finlandii. Informacje o licznych projektach fińskich bibliotek, w skali zarówno krajowej, jak i międzynarodowej zamieszcza na stronie internetowej Biblioteka Narodowa w rocznych raportach [15].

Ciekawym przykładem współpracy między bibliotekami o zasięgu lokalnym są: Biblioteka Central Ostrobothnia University of Applied Sciences w Kokkoli [13] i Kokkola City Library [10]. Obydwie Biblioteki mają swoje siedziby w jednym budynku, ze wspólnym wejściem, w centrum miasta Kokkola¹².

¹² Kokkola – miasto znajduje się w regionie Central Ostrobothnia w zachodniej Finlandii, u wybrzeży Zatoki Botnickiej. Miasto jest centrum finansowym, administracyjnym, edukacyjnym i kulturalnym obszaru. Liczba mieszkańców w 2009 r. wyniosła 46 000 i stale rośnie [11].

Rysunek 2. Budynek Biblioteki COU, oddział w Kokkoli oraz Kokkola City Library

Źródło: fotografia własna

Rysunek 3. Budynek Biblioteki COU, oddział w Kokkoli oraz Kokkola City Library

Źródło: fotografia Joni Virtanen

Kokkola City Library znajduje się na parterze, natomiast Biblioteka Central Ostrobothnia University of Applied Sciences na pierwszym piętrze budynku. Obydwie biblioteki łączą wewnętrzne schody, które umożliwiają swobodne przemieszczanie się czytelników pomiędzy tymi instytucjami. Biblioteki mają oddzielne bazy zasobów i do każdej z nich należy zapisać się oddzielnie. Jednak przez zastosowane rozwiązanie architektoniczne tworzą wizualną całość, skracając barierę psychologiczną korzystania z usług dwóch instytucji i doskonale obrazują przyjętą w Finlandii ideę powszechnego dostępu do bibliotek.

Rysunek 4. Widok na wnętrze Biblioteki COU (I piętro), oddział w Kokkoli oraz Kokkola City Library (parter)

Źródło: fotografia własna

Rysunek 5. Biblioteka COU w Kokkoli, I piętro budynku

Źródło: fotografia Piotra Parchatko

Do czytelní czasopism Kokkola City Library można wejść również bezpośrednio, anonimowo, z ulicy i przy okazji lektury czasopism bieżących skorzystać z usług bibliotecznej kawiarenki.

Rysunek 6. Wejście główne do Biblioteki COU w Kokkoli i Kokkola
City Library

Źródło: fotografia własna

Rysunek 7. Wejście boczne, mniej oficjalne, bezpośrednio z ulicy
do czytelní czasopism bieżących wraz z kawiarenką Kokkola City
Library

Źródło: fotografia własna

Biblioteki w Finlandii są naturalnym przedłużeniem przyjętego systemu edukacji. Otwartość na odbiorcę jest jednym z głównych elementów programu ich działalności. W bibliotece można nieodpłatnie skorzystać z Internetu, spędzić czas, zaspokoić swoje potrzeby czytelnicze. Biblioteki łączą osiągnięcia techniki z dbałością o pamięć historyczną. Organizują m.in. wystawy, lekcje historyczne, zajęcia plastyczne, ale także kursy komputerowe. Można więc stwierdzić, że inwestycja w biblioteki przyniosła rezultaty.

Rysunek 8. Kącik czytelniczy w fińskim pociągu

Źródło: fotografia Piotra Parchatko

Rysunek 9. Kącik czytelniczy jest elementem placu zabaw dla najmłodszych w fińskim pociągu

Źródło: fotografia Piotra Parchatko

Okolo 80% Finow regularnie korzysta z uslug bibliotek. Finowie odwiedzaja biblioteki srednio 11 razy w roku, w tym czasie wypożyczaja ok. 19 egz. ksiazek, plyt i czasopism. Biblioteki odnotowuja ponad 46 milionow wizyt rocznie [14].

Bibliografia

1. About the National Library Network Services. In *The National Library of Finland* [Dokument elektroniczny]. Tryb dostępu: <http://www.nationallibrary.fi/libraries/coordination.html>. Stan z dnia 18.04.2010.
2. AMKIT Ammattikorkeakoulujen kirjastoyhteistyökonstio. [Dokument elektroniczny]. Tryb dostępu: <http://www.amkit.fi/>. Stan z dnia 18.04.2010.
3. *European Growth and Jobs Monitor 2009: Indicators for Success in the Knowledge Economy* za: KNAPIŃSKA Anna. Być jak Finlandia. In *Sprawy nauki*. 2009, nr 2, s. 19-23.
4. FinELib – The National Electronic Library. In *The National Library of Finland* [Dokument elektroniczny]. Tryb dostępu: <http://www.nationallibrary.fi/libraries.html>. Stan z dnia 18.04.2010.

5. Finland in Brief. In *Visit Finland* [Dokument elektroniczny]. Tryb dostępu: http://www.visitfinland.com/en_IE/web/guest/finland-guide/about-finland/facts/area. Stan z dnia 26.04.2010.
6. For libraries. In *The National Library of Finland* [Dokument elektroniczny]. Tryb dostępu: <http://www.nationallibrary.fi/libraries.html>. Stan z dnia 18.04.2010.
7. GRADZIK Katarzyna. Szkoły i biblioteki w Finlandii – refleksje z podróży. In *Biuletyn EBIB* [Dokument elektroniczny]. 2007, nr 7, Tryb dostępu: <http://www.ebib.info/2007/88/a.php?gradzik>. Stan z dnia 26.04.2010.
8. HAKARI Anu, SIHVONEN Raili. Digital literacy – a civic skill in the information society. IFLA Conference Proceedings, 2006, p. 1–13. In *EBSCO Database: Library, Information Science & Technology Abstracts*.
9. KNAPIŃSKA Anna. Być jak Finlandia. In *Sprawy nauki*. 2009, nr 2, s. 19-23.
10. *Kokkola City Library – Regional library*. [Dokument elektroniczny]. Tryb dostępu: <http://lib.kokkola.fi/english/>. Stan z dnia 18.04.2010.
11. *Kokkola..fi*. [Dokument elektroniczny]. Tryb dostępu: http://www.kokkola.fi/en_GB/. Stan z dnia 18.04.2010.
12. Libraries in Finland. In *Ministry of Education* [Dokument elektroniczny]. Tryb dostępu: <http://www.minedu.fi/OPM/Kirjastot/?lang=en>. Stan z dnia 14.04.2010.
13. Library and information services. In *Central Ostrobothnia University Of Applied Sciences* [Dokument elektroniczny]. Tryb dostępu: <http://www.cop.fi/kirjastosivut/eng/index.asp?pid=1>. Stan z dnia 16.04.2010.
14. Library Policy. In *Ministry of Education* [Dokument elektroniczny]. Tryb dostępu: http://www.minedu.fi/OPM/Kirjastot/linjaukset_ja_hankkeet/?lang=en. Stan z dnia 14.04.2010.
15. National and international cooperation. Annual report 2008. In *The National Library of Finland* [Dokument elektroniczny]. Tryb dostępu: <http://www.kansalliskirjasto.fi/extra/annualreport/vuorovaikutus.html>. Stan z dnia 18.04.2010.
16. The Linnea Union Catalogues. In *The National Library of Finland* [Dokument elektroniczny]. Tryb dostępu: <http://www.nationallibrary.fi/libraries.html>. Stan z dnia 18.04.2010.